

různé

Plukovník Ing. Jiří Diviš

Stanovisko NATO k návrhu Varšavské smlouvy k odzbrojení v konvenční oblasti

Svět a zejména Evropa prožívá složité a nebezpečné období. Realita raketového jaderného věku jednoznačně hovoří o tom, že náš společný evropský dům je ve stínu nebyvalého nebezpečí a závody ve zbrojení doposud nic neztratily na tempu. Ještě více nás znepokojuje, že vznikají plány na úplně nové a zvláštní druhy zbraní. O nic lepší situace není ani v konvenční oblasti. Rada NATO 13. 12. 1986 rozhodla o Programu konvenční obranné iniciativy, který předpokládá v letech 1988—1994 rozsáhlou aktivitu NATO ve využívání progresivních technologií ve výrobě zbraní, zlepšení plánované výstavby ozbrojených sil NATO a modernizaci hlavních zbraňových systémů. USA vynaloží na posílení ozbrojených sil konvenčními prostředky do začátku 90. let 100 miliard dolarů. Podobné programy mají i hlavní evropské státy NATO.

Na styku mezi NATO a Varšavskou

smlouvou stojí dvě nejmenší vojenská uskupení s více než 2 milióny mužů ve zbraní, desítkami divizí v plné bojové pohotovosti, s více než 20 000 tanků, 4000 letadel a tisíci hlavní dělostřelectva na každé straně. Na 1 km fronty připadá asi 3000 vojáků a 200 kusů těžké bojové techniky.

Doposud nebylo prakticky uděláno nic, aby se nebezpečný vývoj zastavil a šel obráceným směrem. Státy Varšavské smlouvy jsou nuceny čelit tomuto trendu vysokou bojovou pohotovostí ozbrojených sil.

Socialistické státy se nesmířují s osudovostí takového vývoje vztahů mezi Západem a Východem. Procesu militarizace staví do cesty skutečnou mírovou alternativu. Právě proto nachází tak živý ohlas iniciativa SSSR na odstranění jaderných zbraní, zákaz chemických zbraní a v ne-

poslední řadě i na snížení úrovně vojenské konfrontace v konvenční oblasti.

Výzva států Varšavské smlouvy státům NATO a všem evropským zemím, která byla přijata na zasedání Politického poradního výboru v červnu roku 1986, nabízí program podstatného snížení konvenčního potenciálu a vyzývá všechny státy celé Evropy, USA, Kanadu k radikálnímu zmenšení ozbrojených sil a výzbroje v Evropě. Sovětský svaz a socialistické státy prosazují cestu novému myšlení v oblasti odzbrojení. Chápu to milióny lidí nejen u nás, ale na celém světě a na tuto situaci si nemůže dovolit nereagovat ani NATO.

Je zapotřebí připomenout, že členské státy Varšavské smlouvy navrhly podstatné snížení všech složek pozemních vojsk i taktického úderného letectva evropských států, USA a Kanady rozmístěných v Evropě. Zároveň s konvenční výzbrojí by omezení množství podléhalo i jaderné zbraně taktického určení. Toto opatření by se mělo uskutečnit na území celé Evropy, od Atlantiku po Ural.

Varšavská smlouva navrhla uskutečnit, jako první činnost, snížení ozbrojených sil NATO a Varšavské smlouvy o 100 až 150 tisíc osob na každé straně v průběhu jednoho nebo dvou roků. V dalším omezit stav vojsk a výzbroje obou aliancí o 25 %. Takové podstatné snížení, které by představovalo asi 1 milión osob, by umožnilo zapojit do tohoto procesu i další evropské státy. Varšavská smlouva navrhuje, aby snižování stavu ozbrojených sil a konvenční výzbroje bylo uskutečňováno pod spolehlivou a účinnou kontrolou s použitím národních technických prostředků i mezinárodních procedur, včetně inspekce na místě. Státy Varšavské smlouvy předpokládají, že jednání o těchto opatřeních a jejich uskutečnění by mělo probíhat v rámci tzv. helsinského procesu KBSE (Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě).

Na zasedání Rady Severoatlantického paktu 11. prosince 1986 za účasti všech 16 ministrů zahraničních věcí byla přijata tzv. Bruselská deklarace. NATO považuje tento dokument za určitou formu odpovědi na Výzvu států Varšavské smlouvy z června roku 1986. V Bruselské deklaraci Západ zformuloval politickou linii k problematice jednání o konvenční stabilitě. Této linii se přidržuje delegace států NATO v politické praxi jednání na vídeňské následné schůzce a na neoficiálních konzultacích 23 států NATO a Varšavské smlouvy. Platnost zmíněné politické linie byla potvrzena v prohlášení Rady NATO z 11. až 12. 6. 1987 v Reykjavíku. V tomto dokumentu

vedení NATO prohlásilo, že i nadále za základ své politiky vztahů s Východem bude uplatňovat strategii odstrašení založenou na kombinaci adekvátních a účinných jaderných a konvenčních sil a na strategii pružné reakce. Mimo jiné však souhlasilo začít předběžnou diskusi s Varšavskou smlouvou o přípravě mandátu jednání o konvenčním potenciálu v zóně od Atlantiku po Ural. A skutečně od 17. 2. 1987 tyto předběžné konzultace ve Vídni začaly. Do letní přestávky se jich uskutečnilo osmnáct.

Dále NATO zformulovalo své stanovisko k předmětu budoucích jednání, a to tak, že by se měla výhradně věnovat konvenčním ozbrojeným silám i konvenční výzbroji a nezahrnovat problematiku taktických jaderných zbraní, jak to navrhuje Varšavská smlouva. Jednání by se mělo přednostně zabývat údajnou disparitou mezi silami Varšavské smlouvy a NATO.

Severoatlantický pakt odmítá prohlášení Varšavské smlouvy, protože současná vojenská situace v Evropě je podle nich stabilní a vyvážená. Tvrdí, že tato situace je asymetrická a že existuje převaha na straně Varšavské smlouvy. Konkrétně uvádí, že převaha Varšavské smlouvy spočívá ve výzbroji, typech bojové techniky, rozmístění vojsk, počtech, mobilnosti a pohotovosti ozbrojených sil a že ve prospěch Varšavské smlouvy působí tzv. geografický faktor. Např. pro střední Evropu je v západních materiálech uváděn tento poměr sil:

— celkový počet vojáků: NATO — 780 000, VS — 975 000, poměr — 1 : 1,25,

— počet vojáků u bojových jednotek: NATO — 580 000, VS — 735 000, poměr — 1 : 1,26,

— tanky: NATO — 7800, VS — 16 600, poměr — 1 : 2,1,

— PTRS: NATO — 7100, VS — 10 800, poměr — 1 : 1,5,

— dělostřelectvo: NATO — 3000, VS — 8800, poměr — 1 : 2,9,

— taktické letectvo: NATO — 1250, VS — 2650, poměr — 1 : 2,12.

Na základě tohoto „hodnocení“ NATO prosazuje, aby se jednalo především o dosažení stabilní úrovně ozbrojených sil spojené s eliminací „převahy“ Varšavské smlouvy. Jednání by měla být vedena po etapách bez časového omezení. Jako vřdycy, NATO klade mimořádný význam na kontrolní opatření, výměnu podrobných informací, inspekce a „záruky“, že předpokládaná omezení schopnost vojsk k vedení překvapivého útoku nebude překročena.

Z těchto zásad vychází i návrh mandátu, který delegace 16 států Severoatlantického paktu předložily letos v červenci ve Vídni. Již samotný název jednání o konvenční stabilitě naznačuje jeho zaměření. V preambuli tohoto dokumentu se mimo jiné říká, že účastníci jednání, i když jsou členy dvou vojenskopolitických seskupení, by zůstali pro případ těchto jednání suverénními a nezávislými státy. Je známo, že tuto formulaci v NATO prosadila Francie, která odmítá požadavek USA, aby jednání mělo kolektivní — blokový charakter. Cílem jednání by mělo být ustanovení stabilní a bezpečné rovnováhy konvenčních sil, odstranění disparity, eliminace schopnosti zahájit překvapivý útok a začít ofenzivní akce velkého rozsahu.

Jednat by se mělo o konvenčních silách umístěných na souši na území účastníků jednání v Evropě od Atlantiku po Ural. Jaderné zbraně, válečné námořnictvo a chemické zbraně by se neměly stát předmětem jednání. Co se týká území od Atlantiku po Ural, Západ zde má na mysli území kontinentální Evropy bez přilehlých ostrovů, moří a oceánů a nechce sem zahrnout celé území Turecka.

Splnění navržených cílů by se mělo podle NATO dosáhnout několika způsoby — snížením, omezením, redislokací a dalšími

opatřeními včetně ustanovení rovných úrovní sil a výzbroje. Tato formulace nevylučuje možnost dozbrojení. Zvláštní pozornost by bylo zapotřebí věnovat regionální nerovnováze. Jednání by měla být postupná bez časového omezení. Jako základ pro kontrolu je požadována výměna podrobných informací, vypracování účinného kontrolního systému, včetně inspekce na místě, jako věc práva stran.

Tento návrh mandátu je v rozporu s pozicí států Varšavské smlouvy nejméně ve třech zásadních otázkách:

- státy Varšavské smlouvy se domnívají, že jednání o odzbrojení v celoevropském rámci by měla zahrnovat i všechny státy Evropy — tedy nejen členy Severoatlantického paktu a Varšavské smlouvy,
- cílem jednání by mělo být radikální snížení konvenčních ozbrojených sil a úderného letectva,
- řešit i problematiku taktických jaderných zbraní s dosahem do 500 km, protože tyto zbraně jsou organickou součástí armád evropských států, USA a Kanady.

Socialistické státy zúčastněné na konzultacích s NATO předložily v tomto smyslu variantu mandátu, která vychází z budapeštské Výzvy a Madridského mandátu procesu KBSE, jenž pojímá všechny státy Evropy, USA a Kanadu.

Sladit tyto dva dokumenty do vzájemně přijatelného mandátu vyžaduje od všech delegací politickou vůli, značné úsilí a trpělivost. Avšak zdá se, že by kompromisní stanoviska mohla být nalezena, společný mandát vypracován a jednání o konvenčním odzbrojení v Evropě by mohla v roce 1988 začít. Tím by byla zahájena nová kapitola vztahů mezi Západem a Východem Evropy a otevřela by cestu k uvolnění ve vojenské oblasti.